

confesioni

Octavian
PALER

Deșertul
pentru totdeauna

Octavian PALER

Desertul pentru totdeauna

Cuprins

<i>Câteva lămuriri</i>	7
mai.....	9
iunie.....	59
iulie	161
august.....	203

mai

1. Ore în sir, nimeni nu trece prin această curte, izolată de stradă. Nici nu se aude vreun zgomot. Pe dalele de ciment și pe straturile de flori stăruie o liniște ușor ireală. Cu un mic efort, mă pot închipui într-o mănăstire abandonată, cu chiliile goale, sau într-o bibliotecă părăsită, unde doar eu mai privesc peticul de cer care-mi amintește frunzele albicioase ale măslinilor bătrâni din Grecia și zidul din fața ferestrelor. Un zid de cărămidă veche, roasă de intemperii, care închide curtea, spre miazăzi. Când nu plouă, vin să picotească pe el, amețite de soare, câteva ciori. Dincolo, se văd crengile unor oțetari al căror verde viguros contrastează cu galbenul vested al zidului.

Am aproape săptămâni și patru de ani, vîrstă la care nu pot pretinde că soarta n-a fost indulgentă cu mine. Mi-a acordat suficient timp pentru a da existenței mele un înțeles. Dacă n-am reușit, e numai vina mea. Dar sunt oare ceea ce am crezut că sunt? Mă gândesc din nou la diferența dintre „o biografie“ și „un destin“, fără să pot ajunge la o idee clară. Ce am în urma mea? O biografie? Sau un destin? Într-un vis ciudat, sfârșit cu o ploaie aproape roșie, mă aflam la Lisa. Vroiam să intru în curte și nu puteam fiindcă portița era încuiată. Aveam vîrstă mea de-acum, dar casa era tot cea veche, în care mă născusem, iar asta mă făcea să cred că părintii mei trăiau, se găseau înlăuntru și nu mă auzeau, trebuie să bat mai tare. După

Respect pentru cameni și cărti

o așteptare, apăsător de lungă, a ieșit în pridvor sora mea. Era mai bătrână decât atunci când a murit, ceea ce îi dădea un aer străin. Fără să coboare scările, a întrebat supărată: „Cine-i acolo?“. I-am spus. „Nu te cunosc“, a zis ea, rece, tăios. Apoi, a intrat în casă, lăsându-mă în uliță, buimăcit. Am vrut să strig: „Sunt eu!“, dar n-am reușit să articulez nici un sunet.

Poate, simt mai mult decât înțeleg. Asta ar lămuri multe. Căci reprezint categoria cea mai expusă și mai stupidă: omul cu sentimente. Mă domină ceea ce simt, nu ceea ce gândesc. N-am avut parte de un spirit practic și uneori mă port, pur și simplu, ridicol. În clipa aceasta, cerul primăvăratic, afectuos, mă deprimă cu frumusețea lui, în loc să mă bucure. Dar, oare, lucrul de care ne temem cel mai tare trebuie să se întâmpale întotdeauna?

2. Așezat pe un scaun, lângă patul pe care stam întins, profesorul, un om blajin, subtil specialist, se pare, și cu o moderătie de modă veche, se uita pe ecranul ecografului. Și vedeam, pe figura lui, că nu era mulțumit. În cele din urmă, s-a întors spre mine, forțându-se să nu se dea de gol.

— Va fi necesară o coronarografie. Abia atunci ne vom da seama care e situația și vom putea lua o hotărâre.

Tonul lui alb nu mă putea însela. Era prima oară că vorbea mai puțin optimist. Dar a evitat să-mi dea amănunte. Socotind, probabil, că și aşa eram prea crispăt, a preferat să reia con vorbirea întreruptă de ecografie.

— Chiar nu mai credeți în nimic?

O cameră de spital nu e locul cel mai potrivit pentru confesiuni. Și nici eu nu eram într-o

Respect pentru oameni și cărti

stare potrivită unei discuții despre certitudini. Fixam tavanul văruit proaspăt, gândindu-mă la ce putea să urmeze. Un nou infarct? O operație pe inimă? Într-un târziu, i-am răspuns, străduindu-mă să mă comport firesc.

— Am crezut că sensul vieții este chiar viața. Acum nu mai sunt sigur.

— Asta nu se poate, a zis, imediat, profesorul, cu o energie neașteptată, care arăta că nu era vorba de o părere conventională.

M-a mirat tonul lui foarte decis.

— De ce să nu se poată?

— Pentru că nu putem trăi în conflict cu noi însine, a venit răspunsul, pe cât de surprinzător, pe atât de categoric.

O clipă, am uitat de ce mă găseam acolo. Mi-a venit să râd și să-i spun că eu sunt de mai multă vreme în conflict cu mine. Poate, chiar ireconciliabil. Dar ceea ce ar fi trebuit să explic, după aceea, se cuvenea comunicat unui preot sau, cel mult, unui psihiatru. Ar fi sunat straniu să-i mărturisesc unui doctor pe care-l văzusem numai îmbrăcat în halat alb ce probleme îmi pun azi.

— V-ăș contrazice, a fost tot ce am reușit să îngaim, dându-mi seama, o dată mai mult, că nu-mi e deloc simplu să-mi admit slăbiciunile; și cu atât mai puțin, să discut despre ele.

M-am întors acasă pe jos. Era soare, dar în loc ca asta să-mi facă plăcere, căutam locurile cu umbră. Altădată, apropierea verii constituia în sine o promisiune. Era perioada mea preferată. Acum, strada însorită mă obosea, îmi accentua sentimentul confuz de om terminat.

3. Când eram Tânăr, începusem o „istorie a sinuciderilor” pe care am abandonat-o. Mi-ar

Respect pentru oameni și cărți

plăcea să-o pot relua acum. Aș putea vorbi despre una din cele mai delicate probleme (singura cu adevărat importantă, zicea Camus, dar cred că exagera), fără să fie necesar să dezvălu (ar fi de prost-gust) mizeriile din subconștiul meu. M-ar ușura, probabil, asta. Ar constitui un fel de exorcism. Cu atât mai important cu cât nu mai sunt în situația, fericită, de a-mi crea singur punctele de sprijin, când am nevoie. Printre „darurile“ pe care mi le-a adus bâtrânețea se numără și acesta; iar, acum, mă simt ca o epavă aruncată la mal.

Dacă aș avea mai multă energie, aș fi, poate, disperat. Dar nu ajung până acolo. Disperarea e o stare vitală, or eu sunt doar obosit, deprimat și, pe deasupra, tulbure. În fond, de ce mă întorc mereu la echipa că sunt aproape de capătul drumului? N-am niciodată încredere în motivele care mi se par evidente. Motivul evident acum ar fi infarctul. Eram convins că o boală gravă te ajută să vezi esențialul și fiindcă nu pot spune în această clipă ce anume e esențial pentru mine mă simt derutat. Se pare că iubim, de fapt, ceea ce ne lipsește. Din păcate, nu semăn deloc la caracter cu tatăl meu. Vitalitatea, care m-a ajutat totdeauna să fac față melancoliei și pesimismului, dă, se pare, semne de „insuficiență“, iar natura mea impulsivă reacționează, ca de obicei, pe dos, prin dorință negative. Aseară, am adormit în fotoliu, uitându-mă la televizor. Când m-am trezit, după miezul nopții, rula un film cu un bărbat care suferise un accident ce-i paralizase tot corpul de la umeri în jos. Își pleda dreptul de a dispune de viață sa în acele condiții. Am stins televizorul, dar n-am reușit să readorm, cu toate că luasem un somnifer. Mi-am

amintit cum a înghițit Pavese un pumn de somnifere, într-o cameră de hotel, după ce și-a scos pantofii, ca să nu murdărească din greșeală cearceaful. Pe urmă, mi-am zis, rușinat, că am obsesii morbide. Adevărul e că nu găsesc în mine nici nepăsarea, nici puterea de a privi moartea ca pe un sfârșit firesc. Și, probabil, tocmai pasiunea cu care am iubit viața m-a adus în situația asta. Nu sunt în stare să concep fatalitatea fără nici o crăpătură, pe unde vine un licăr de speranță.

Mai târziu, m-a copleșit o senzație stranie de irealitate. Mă afundam, parcă, într-un fel de timp gol, ruinat, pustiu, auzind ca prin vis vântul care izbea afară, de zid, crengile oțetarilor. Prin întuneric, ghiceam dunga cenușie care e sabia tatei din tabloul de pe perete, dar memoria mea devenise cețoasă, nesigură, încărcată de resturi ale unor întâmplări greu de fixat într-o vreme precisă. La un moment dat, mi s-a părut că plouă și că ploaia făcea să sună prelung tabla de pe acoperiș. Probabil, ațipisem deoarece, când m-am sculat și am aprins lumina, nu se mai auzeau decât rafalele vântului.

4. Nimeni, probabil, nu mă cunoaște aşa cum sunt, de fapt. Par sau, oricum, am părut un ardelean sobru, cu picioarele bine înfipite în pământ, serios și ursuz. Din toate aceste trăsături, e adevărată numai ultima. Sunt posac, morocănos, am moștenit-o pe mama. În rest, n-am nimic din calitățile unui ardelean. Ardelenii sunt, în genere, buni gospodari, realiști, pragmatici. Eu sunt tot ce poate fi mai străin acestor însușiri. Gospodar nul, romantic vulnerabil, introvertit înclinat să-și viseze viața, în

loc s-o trăiască, sentimental cu o sensibilitate bolnăvicioasă, care ajunge ușor jucăria susceptibilităților sale, cam aşa arată ce e sub mască.

Dar nu sunt sigur nici că mă cunosc, măcar eu, îndeajuns. De ce mă obsedează oare deșerturile? Doar fiindcă singurătatea a făcut parte mereu din destinul meu? Nu cred că explicația e pe de-a întregul valabilă, de vreme ce – m-am convins de asta de nenumărate ori – nu-mi sunt suficient mie însumi. Fac parte din specia lupilor singuratici care nu pot trăi liniștiți departe de haită. În realitate, am fost o singură dată în marginea unui desert, în Egipt, și n-am îndrăznit să mă aventurez printre dunele, cenușii-gălbui, de nisip pe care nu creșteau decât tufe rare de alfa. Amurgurile vin repede în desert și m-am temut să nu mă prindă noaptea înainte de a mă întoarce. M-am oprit și m-am uitat, îndelung, într-o stare nelămurită, în care se amestecau fascinația și panica, închipuindu-mi cămile cu poveri în spate și beduini cu față acoperită sub lumina care, seara, devine violetă. Cu toate acestea, cred că nimic nu m-a fascinat mai mult ca soarele toxic din desert, creator de iluzii la tot pasul. Un desert nu-mi sugerează moartea, ci puterea iluziilor de a rezista îndeosebi în condiții vitrege. Înclin spre convingerea că, departe de a fi funerar, exterminator, desertul e vital și chiar senzual. Îți dă, pe lângă o senzație de sete și de pericol, un fior de viață de dincolo de viață, pe care n-o poți încerca nicăieri altundeva. În desert, filosofia valorează mai puțin decât un burduf de apă, dar cu atât mai prețios e ceea ce nu poate fi anulat.

Probabil, în legătură cu asta aş avea multe de spus. E posibil să mă fi născut cu o asemenea predispoziție, cum te naști cu o celulă defectă care, mai târziu, dezvoltă o tumoră.

5. Când a murit bunicul dinspre mamă, aveam trei ani și patru luni, după calculele pe care le fac acum. Ducându-se la înmormântare, părinții mă luaseră cu ei. Ajunși la casa bunicului, în capătul din jos al satului, îmi dăduseră voie, probabil, să mă duc în grădină, ca să nu-i încurc sau, poate, eu mă strecu rasem pe poarta șurii, spre vale, nepricepând de ce se agita lumea din curte, ocupată, cum era obiceiul, cu tot felul de pregătiri înainte de plecarea la cimitir. Curios e că n-am reținut nici un detaliu din ceremonialul înmormântării. Cu totul altceva m-a impresionat. Era o zi de toamnă târzie, cu soare bland, una din ultimele zile frumoase de toamnă, probabil. Lumina curgea ca un ulei galben pe coaja merilor rămași fără frunze și înroșiți de primele vânturi reci. Cum nu-mi dădeam seama că în acea împrejurare se cunea să fiu trist, mergeam prin iarba plină de frunze uscate, aproape fericit. Presupun că, încă de atunci, mă dovedeam sensibil la excitațiile luminii. Oricum, n-am uitat starea care m-a cuprins, în egală măsură impede și misterioasă. Eram, ca sub o vrajă, uimit de ceea ce mi se întâmpla, dar și intimidat de aerul luminos care mă făcea să aflu că existam. Deodată, vraja s-a rupt. Am descoperit golul din jurul meu, am constatat că eram singur, că nu mai auzeam nici un zgomot din curte, și m-am speriat. Am impresia că atunci am tras prima spaimă din pricina singurătății.

Ambiguitatea acestei prime amintiri nu e, probabil, întâmplătoare – dimpotrivă, mi se pare semnificativă pentru firea mea – căci, ironie sau nu, fascinația vieții mi s-a dezvăluit într-un cimitir. Îmi plăcea, vara, să mă strecor, printr-o spărtură a gardului, în „Progade“, cum i se zicea cimitirului din capătul uliței noastre. Acela a fost primul meu domeniu inițiatic, de care n-am vorbit nimănui. Hoinăream ceasuri în sir printre crucile de ciment, de piatră sau de lemn, unele surpate, copleșite de bălării și pe jumătate putrezite. Nu mă gândeam la morți. Le bolboroseam numele și le priveam îndelung fotografii de porțelan, încastrate în cruci, de parcă făceau parte dintr-o poveste. Iarba înaltă, dintre morminte, plină de flori sălbaticice care atrăgeau albinele și viespile, răspândea un miros greu, pătrunzător, care acționa asupra simțurilor mele ca un narcotic, de vreme ce îmi dădea o stare specială, de irealitate. Din când în când, câte o pasăre despica aerul, ca o săgeată neagră. Brazii, plantați cu mulți ani în urmă de-a lungul gardului, semănau cu niște străjeri întunecăți care separau ulița de cimitir. Încât aveam impresia că mă găseam într-o altă lume. În afară de micile sunete scoase de insectele ce foiau prin iarba nu se auzea nici un zgomot...

6. Ce vreau? Să-mi povestesc viața? Nu. Categoric, nu. Pentru a te dedica amintirilor, îți trebuie mai mult decât o vîrstă înaintată, care să te îndemne la bilanțuri. Îți trebuie, îndeosebi, încrederea că ai reușit să ajungi la unele concluzii care ar merita să fie împărtășite. Or, o poveste ca a mea ar putea fi interesantă, cel mult, ca ilustrare a ideii că destinul este propriul

Respect pentru oameni și cărți

nostru caracter. În rest, nu mă tentează câtuși de puțin să spun, ca alții, „viața mea, ce roman!“. Și, de altfel, nu sunt deloc sigur că o amintire e, neapărat, mai intimă decât o obsesie. Într-una din seri, dând din întâmplare peste o descriere mai veche a luminii gălbui, ciudate, din Asybaris, m-am gândit că, dacă m-aș putea concentra, ar fi o soluție, probabil, să încerc să duc la bun sfârșit proiectul, abandonat, de roman. Mi-ar prinde bine, presupun, să fug de temerile legate de boală într-o lume unde istoria e complet anulată și nu sunt necesare explicații din moment ce nimic nu e explicabil. Ce ar putea fi mai potrivit pentru nevoia mea de a ieși, cumva, din realitate decât războiul, încăpățanat și zadarnic, luat de la capăt în fiecare dimineață de Monseniorul, împotriva a cincizeci de pendule pe care ar vrea să le oblige să bată în aceeași fracțiune de secundă? Uneori, când mă trezesc noaptea și trebuie să aleg între uitatul pe pereti și un al doilea somnifer, mi se întâmplă, chiar, să mă surprind că încep să fac diverse supozitii în privința motivelor care-l împing pe doctorul Luca să-și caute, în Julius, un confident, după ce cutreieră tavernele, sau în privința originii prafului adus de „vântul din sud“. Din nenorocire, nu am destulă energie ca să pot întreprinde ceva pe termen lung.

Dar să revin la ce vreau. Să-mi pun ordine în amintiri? Poate că o s-o fac într-o zi, dacă mă voi bucura de răgazul necesar și voi avea linistea care-mi lipsește acum. Deocamdată, m-ar interesa altceva. Aș putea consimți că m-am iubit pe mine mai mult decât am iubit adevărul și că, de aceea, sunt în măsură să confirm că regretele sunt uneori o formă, indirectă, de

vanitate. De la contradicția că regretele îți permit să te crezi mai bun decât ești până la convingerea că toate nereușitele se explică prin faptul că nu îți-ai utilizat cum se cuvine calitățile nu e decât un pas mic. Pe care eu l-am făcut. Probabil, inclusiv de ideea ratării s-ar cuveni să ne apropiem cu prudentă. La urma urmei, lumea e plină de ratați. Câți ar putea spune că și-au văzut împlinite toate așteptările? Poate, e chiar o lipsă de modestie să declari: sunt un ratat! Ca să devii „ratat“, trebuie să fi avut niște visuri înalte, niște ambiții mari. Le-am avut? N-ăș putea să jur. În schimb, acum, mi-ar fi mai ușor, cred, să vorbesc despre eșecuri pe care altă dată le-am ocolit sau le-am judecat superficial. Chiar dacă nu mi-am dat viața la câini, mă tem că am avut o idee greșită despre mine. Prea romantică și, mai ales, îmbâcsită de prejudecăți.

Întrebarea e dacă pot conta pe sinceritatea de care am nevoie. Cum zice doctorul Luca, nu e deloc simplu să-ți descarci sufletul cum ai răsturna un sac. E de ajuns să-mi imaginez subconștientul meu ca o grotă întunecoasă prin ungherele căreia își țes pânza păianjenii, că încep să mă codesc. Ce spun? Cât spun? Sunt îndoieri de care mă jenez și nepuțințe pe care aș prefera să nu le știu. O pudoare egoistă, mai puternică decât dorința mea de a fi sincer, mă blochează, deși sentimentul pe care-l încerc, de la o vreme, că am supraviețuit proprietiei mele morți și că lumea reală nu mai are nevoie de mine ar trebui să mă elibereze de orice reținere.

Nu întâmplător, de când am venit de la spital, m-am gândit deseori că am trăit cu piciorul pe frână (ce păcat că n-am derapat!), prea

Respect pentru oameni și cărți

defensiv, prea precaut și că, din această cauză, am în urma mea o existență cu prea multe febre false. Toată viața m-am apărat, m-am ferit, am pus între mine și ceilalți o barieră, am stat la pândă. Nu m-am dăruit în întregime, mi-am păstrat căi de retragere, mi-am protejat singularitatea, am fost „rac“ și chiar mai rău decât atât, încarcerat în mine însuși, încât am preferat de multe ori să-mi drămuiesc pasiunile decât să nu le pot controla. Mi-a plăcut să mă cred un „animal afectiv“ și, chiar, am fost, dar am pus lângă „animalul afectiv“, ca gardian, un „animal rațional“. Probabil, aici s-a aflat sursa eșecurilor mele. N-am putut fi un cerebral pur, nici nu mi-am lăsat sensibilitatea neîngrădită.

7. Îmi amintesc o scenă care e aproape emblematică. Se întâmpla în septembrie 1937, în curtea unui internat de pe strada Schitu Măgureanu din București; internatul „Casei corpului didactic“ unde fusesem încartiruiți cei cinci bursieri de la liceul „Spiru Haret“. Nu trecuseră mai mult de două săptămâni de când venisem din Lisa. În noaptea precedentă, mă visasem pe Calea Secii, cu vacile. Mali, mai vicleană, se strecurase printr-o spărtură a gardului în livezi și, tărându-și clopotul prin iarba, ca să-mi înșele vigilenta, coborâse într-o văioagă. Strigasem din adâncul plămânilor, să mă audă Mali, iar răchetul meu fioros reușise să sperie întreg internatul. Dimineața, la micul dejun, eram arătat cu degetul și am auzit multe comentarii răutăcioase pe seama „sălbăticiei“ mele. Nu-mi plăcea deloc că devenisem „vedetă“, dar ce puteam face? Am înghițit cu noduri ceaiul și felia de pâine cu magiun, strângându-mă în carapacea mea, după care am pornit spre liceu.